

Problematika dificultăților de comportament și emoționale; modalități de intervenție

Problemele emoționale și comportamentale ale copiilor sunt adesea considerate de către cadrele didactice ca fiind iritante și deranjante. Aveți în clasă un elev care pare să nu fie niciodată capabil să se concentreze mai mult de cinci minute? Există vreun grup în clasă care întotdeauna încearcă să întrerupă lecțiile? Aveți în clasă vreun elev care zilnic se supără pe cineva sau „pe ceva”? Copiii cu acest tip de comportament sunt adesea dați afară din clasă sau mutați în clase/școli speciale, chiar dacă unii dau dovadă de performanțe cognitive de nivel normal. Dorim să vă prezentăm câteva dintre cauzele acestui comportament la copii și câteva tehnici care vă vor ajuta să îi controlați în clasă.

Cauzele tulburărilor comportamentale și emoționale

Chiar dacă în general privim copilăria ca o perioadă fără griji, mulți copii și adolescenți întâmpină dificultăți emoționale în timp ce cresc. Depistarea tulburării emoționale sau comportamentale este dificilă din mai multe motive. De exemplu, nu se poate afirma cu certitudine că ceva „nu este în regulă” cu creierul și că acest lucru ar determina copilul să se comporte într-un anumit fel. Contrar unor teorii psihiatrice vechi, nu se poate concluziona că tulburările emoționale sau comportamentale ale copilului sunt provocate de presupusele greșeli ale mamei sau tatălui în creșterea copilului. Întrebările care căutau persoana sau mecanismul responsabil de problemele copilului și-au pierdut importanța de când s-a descoperit că factorii care afectează dezvoltarea – biologici, sociali / mediu, psihologici – se pot combina în variante aproape infinite.

Comportamentele copiilor sunt în continuă schimbare și nu există nicio linie de demarcație clară, care să separe tulburările de comportament de problemele emoționale grave. Problemele pot fi mai degrabă clasificate de la probleme ușoare la probleme grave. Se consideră că un copil poate fi diagnosticat cu „tulburare” dacă respectivul comportament se repetă des și este grav. Diagnosticul este interpretarea probabilistică a comportamentului copilului, prin care se deduce că acesta suferă de o tulburare mintală specifică și nu de una dintre problemele cu care se confruntă orice copil din când în când. Cercetările efectuate pentru aflarea cauzelor tulburărilor emoționale au arătat că creierul primește și procesează informațiile altfel la copiii cu anumite tipuri de tulburări, decât la ceilalți copii. Totuși, acest lucru nu este valabil pentru toți copiii cu tulburări emoționale.

Recent, s-au făcut progrese remarcabile în înțelegerea problemelor emoționale ale copiilor și adolescenților. Cu ajutorul noilor tehnologii dezvoltate pentru examinarea sistemului nervos central și a relației dintre creier și comportament, cercetările scot la iveală în prezent o nouă abordare asupra apariției tulburărilor de comportament la unii copii.

Cu toate acestea, discuțiile cu copilul, părinții și alți membri ai familiei rămân printre cele mai importante surse de informații, care pot ajuta specialiștii să identifice cauzele comportamentelor vizate. Următoarele teme ar putea fi cuprinse în cadrul discuțiilor (interviului):

A. Factori de mediu

Deseori, factorii de mediu pot fi cauza principală a devierilor comportamentale ale unui copil. Problemele din familie, cu prietenii, cele culturale și factorii școlari ar putea declanșa un comportament distructiv.

1. Factori familiali

- din punct de vedere educațional (acordul/dezacordul părinților)
- din punct de vedere emoțional
- structura familiei
- statutul socio-economic

Aceste exemple pot cuprinde factori precum atitudinea părinților față de școală. Contează dacă părinții au amintiri plăcute sau neplăcute de pe când erau elevi, despre care vorbesc în fața copilului. Membrii colerici sau depresivi ai familiei pot afecta copilul, care va simți că nu poate face față unor astfel de comportamente. Familiile numeroase sunt un mediu zgomotos, care pot duce la instabilitate emoțională și iritabilitate la copii. Copiii mai pot fi afectați de lipsa tatălui sau a mamei. De asemenea, copiilor înfomețați sau îmbrăcați cu haine sărăcicioase nu le este deloc ușor să se bucure de școală și să se concentreze la lecții. Diferențele mari dintre situațiile socio-economice ale copiilor din clasă pot fi o altă cauză de naștere a invidiei și comportamentului distructiv.

2. Factori școlari / educaționali

- mediul școlar
- adaptarea la școală (plăcerea de a merge la școală, reușita/eșecul școlar(ă))
- atitudinea părinților față de școală

Școlile cu multe probleme disciplinare sunt un adevărat teren de război pentru copiii cu probleme comportamentale. Școlile pot avea probleme mari dacă nu se instituie reguli, dacă nu există consecințe pentru comportamentele inadecvate și dacă nimănui nu-i pasă de ce fac copiii. Problemele comportamentale se pot amplifica dacă școala este într-o stare precară și nu se face nimic pentru a crea un mediu atractiv. Dacă adulților nu le pasă, de ce le-ar păsa copiilor? Copiii care se tem întotdeauna de eșec își ascund adesea teama sub masca unui comportament distructiv.

3. Prietenii

- Numărul și calitate relațiilor dintre colegi/prieteni
- Hobby-uri, timp liber
- Norme de grup

Într-o clasă în care liderii de clasă au un comportament adecvat și sunt populari,

comportamentul general din clasă poate fi excelent. Totuși, copiii cu probleme emoționale și comportamentale găsesc adesea prieteni care li se aseamănă și pot forma găști care pot deranja nu doar clasa, ci chiar școala. Copiii care au hobby-uri care îi atrag foarte mult au șanse mai mari să atingă un echilibru emoțional. Înainte, sportul era considerat o activitate specifică „băieților”. Astăzi, violența a devenit o parte integrantă a multor activități sportive populare.

4. Factori culturali

- societate și mass media
- schimbări în societate
- valori și norme

Impactul mass media asupra comportamentului este intens cercetat. Mulți copii învață mai multe despre comportament de la TV decât de la părinți sau din școală. În cele mai multe cazuri, idolii lor sunt staruri pop sau sportive și mai puțin cineva din mediul local. Comportamentul modelelor pe care și le aleg sunt ușor transpuse în activitățile proprii. Valorile și normele, de exemplu banii și succesul imediat devin obiective în viețile copiilor. Schimbările bruște din societate pot fi o altă cauză a stresului emoțional și a comportamentului inadecvat. Când structurile vechi se prăbușesc și altele noi se construiesc, nesiguranța devine o povară pentru toți membrii societății, facilitând apariția comportamentelor distructive.

B. Factori de dezvoltare individuală

- factori biologici
- factori neurologici
- factori genetici

Cauzele comportamentului inadecvat mai pot fi declanșate de factori ce țin exclusiv de copil. Multe sindroame se manifestă prin probleme comportamentale dificil de remediat. Graviditatea și nașterile problematice pot fi o altă cauză a problemelor comportamentale. Multe probleme psihologice pornesc de la factori genetici moșteniți în familie.

5. Vârsta

Problemele emoționale și comportamentale sunt adesea considerate ca probleme tipice adolescenței. Este o perioadă agitată, când corpul se schimbă, relațiile dintre prieteni câștigă o importanță crescândă și se fac simțiți primii pași ai separării de familie. Tinerii vor să-și testeze limitele.

6. Sexul

Există convingerea că băieții au un comportament negativ mai accentuat și mai violent decât fetele. Acest lucru ar putea fi adevărat, întrucât fetele apelează adesea la căi mai subtile pentru a-și exterioriza frustrarea sau furia. Ele folosesc mai mult cuvintele decât forța fizică.

7. Nevoile speciale

Frustrarea și exteriorizările violente pot apărea ușor la copiii cu CES, dacă nu le sunt întâmpinate nevoile și nu sunt înțeleși. Conștientizarea propriilor limite, de exemplu impuse de dizabilitățile fizice sau senzoriale, poate genera probleme emoționale chiar din timpul adolescenței, pe fondul discuțiilor colegilor care au prima întâlnire sau care discută despre obținerea permisului de conducere etc, adică lucruri care par imposibil de realizat de către cei cu dizabilități.

C. Combinații între mai mulți factori

În multe situații, cauza principală a problemelor comportamentale și emoționale la copii și tineri poate fi legată de mediul familial problematic. Din această cauză, copilul poate găsi un mediu mai atrăgător pe străzi, alături de prieteni. În loc să-și facă temele, copilul va rămâne afară până seara târziu, neglijându-și temele pentru acasă. Apoi va începe să devină agresiv în clasă din cauză că resimte situația școlară ca pe un eșec.

D. Factori situaționali

De multe ori ne așteptăm ca fiecare copil să se comporte excelent în orice situație, dar nici măcar mulți adulți nu sunt capabili de acest lucru. Totuși, există cazuri în care copilul sau tânărul simte că nu poate face față situației. Dacă așa stau lucrurile și nu facem nimic pentru a-l ajuta să depășească problema, copilul ar putea dezvolta un comportament și limbaj agresive pentru a-și masca incapacitatea de a controla situația.

Cum putem preveni problemele comportamentale?

Există multe metode de prevenire a comportamentelor problematice. Dacă este nevoie, puteți schimba mediul din clasă mutând copilul în primul rând și cât mai departe de sursele care-l pot deranja (ferestre, coridoare etc.). Pregătiți elevii pentru activitățile din ziua respectivă și evitați schimbările în orarul zilnic, pentru că acestea ar putea provoca nemulțumirea copilului. O altă posibilitate ar fi să aranjați un colț liniștit, din care să înlăturați stimulii inutili și perturbatori și în care copilul să poată lucra independent. Un alt lucru util ar fi să sfătuiți părinții să-i pună la dispoziție un loc de studiu liniștit similar, în care să-și desfășoare activitățile obișnuite și să-și facă temele.

Cum putem evita eșecul școlar?

Având în vedere că cunoașteți capacitatea elevului, puteți încerca să-i trasați sarcini corespunzătoare abilităților lui și, dacă este necesar, să-l ajutați pas cu pas, pentru ca elevul să poată înțelege diversele componente ale sarcinii.

Dați instrucțiuni scurte și clare, ușor de înțeles. Simplificați instrucțiunile și explicațiile complicate și asigurați-vă că elevul le-a înțeles, repetându-le dacă este nevoie. Scrieți sarcina pe tablă sau pe hârtie pentru a încuraja copilul să ceară ajutorul oricând are nevoie.

Dacă explicați detaliat ordinea activităților pentru realizarea sarcinii, elevul va putea să-și ducă sarcina la bun sfârșit chiar singur. Recapitulând sarcina și explicând detaliat rezultatul împreună cu elevul, după ce și-a terminat sarcina, îi veți demonstra că sunteți foarte interesat de eforturile lui. Aceste tehnici pot ajuta copilul să evite sentimentul de eșec.

Abilitățile de management al clasei au un rol extrem de important în evitarea eșecului școlar.

Câteva idei de rezolvare a situațiilor generate de comportamentul distructiv la clasă

(Vezi și anexa Lista comportamentelor elevilor)

A. Comportamente în clasă și pauză	Soluție
Se comportă necorespunzător în clasă sau în pauză și nu respectă regulile școlii.	Discutați regulile cu clasa și formulați/stabiliți, împreună cu elevii, cele mai importante reguli. În plus, discutați despre consecințe în cazul nerespectării regulilor. Rețineți că trebuie să aplicați întotdeauna consecințele, altfel elevul va încerca să afle până la ce limită poate încălca regulile. La rândul lor, ceilalți elevi vă vor considera inconsecvent și incorect, dacă veți permite comportamente necorespunzătoare.
Nu stă pe scaun; aleargă prin clasă deranjându-i pe ceilalți elevi.	Întrucât elevul pare să aibă dificultăți de concentrare și este neastâmpărat, ar trebui să i se dea sarcini mai scurte, pauze scurte și permiteți-i să facă mișcări fizice fără să deranjeze activitatea; de exemplu, implicați-l în alte sarcini, cereți-i să șteargă tabla, să ducă diverse materiale etc.
Reacționează agresiv față de ceilalți copii și adulți.	Acest lucru ar trebui specificat în regulile clasei. O metodă de promovare a unui comportament adecvat ar fi organizarea de jocuri de rol, ca mijloc de modificare a comportamentului. Discutați cu părinții. Implicați alți membri ai echipei, de exemplu psihologul sau consilierul școlar.
Vorbește când nu i se cere.	Trebuie specificat în regulile clasei. Ar trebui ignorat.
B. Comportament în procesul predării - învățării	De ce? Soluție
Nu vrea să realizeze sarcini noi.	<i>Un motiv ar fi că elevul nu se împacă bine cu schimbările și i-ar putea fi teamă că nu le va putea face față.</i> Ordinea desfășurării activităților din lecție și noile sarcini trebuie discutate în prealabil cu elevii. Evitați să aduceți schimbări. Dacă știți că un elev nu agreează noile sarcini, îl veți ajuta dacă îi veți explica personal ce va avea de făcut dinainte. În acest mod, se va simți mai sigur pe el de la începutul lecției.
Îi este greu să lucreze independent sau	<i>Motivul ar putea fi lipsa încrederii de</i>

să rezolve sarcinile de lucru singur. În loc să ceară ajutor, îi deranjează pe ceilalți.	<i>sine.</i> Începeți prin a-l ajuta pe elev la început; apoi lăsați-l progresiv să își asume tot mai multe responsabilități față de propriile activități.
Întrerupe profesorul și pe ceilalți elevi cu comentarii care nu au nimic în comun cu subiectul lecției. Nu e atent și nu-și termină sarcinile fără a-i deranja pe ceilalți.	<i>Motivul ar putea fi problemele de concentrare sau deficitul de atenție. Ar putea fi și o lipsă de motivație.</i> Dați elevului doar câte o singură sarcină. Sarcinile vor fi suficient de scurte pentru ca elevul să le poată termina, creați un sistem de semnalare a întreruperilor necorespunzătoare. Pentru a-l motiva, abordați un subiect care știți că-l atrage. Utilizați exemple din domenii care știți că-l interesează. Încurajați-l să ceară ajutor când este cazul și arătați-i modul corect de a-l cere.
Nu își asumă un rol activ în activitățile de grup.	<i>Motivul ar putea fi că nu simte că aparține grupului.</i> Încurajați elevul introducându-l prima dată într-un grup cu cel/cei mai bun(i) prieten(i). Apoi măriți și reorganizați grupul.
Nu-și termină sarcinile în termenul stabilit.	<i>Motivul ar putea fi faptul că nu este atent la timp.</i> Folosiți un ceas și stabiliți termene de timp realiste. Împărțiți sarcinile în subunități de rezolvat.
C. Relații cu colegii	De ce? Soluție
Este retras și are dificultăți în a colabora activ cu colegii. Nu are prieteni.	<i>Motivul ar putea fi timiditatea sau experiențe neplăcute în trecut, sau lipsa unor prieteni buni în clasă.</i> Încurajați colaborarea colegială prin inițierea de activități care știți că-l interesează pe elev. Ar putea fi vorba de fotbal, muzică sau lectură. Aveți grijă să nu fie intimidat sau agresat de colegi în pauză sau în clasă.
Este agresiv, se ia la bătaie, înjură colegii și inventează porecle.	<i>Motivul ar putea fi că cei din jurul său au apelat la forță fizică, folosind mai puțin calea verbală, pentru a rezolva situații neplăcute; sau că a fost influențat de</i>

	<i>prieteni, dacă face parte dintr-o gașcă agresivă.</i> O parte din regulile/contractul clasei poate rezolva aceste probleme. Nu se vor permite înjurăturile și alte limbaje nepotrivite. Elevului i se pot retrage posibilitățile de recompensare în clasă. Joc de rol pentru a furniza elevului mijloace prin care să se elibereze de frustrare și furie într-un mod adecvat. FIȚI CALM!
D. Alte comportamente sociale	De ce? Soluție
Folosește lucruri pe care bănuieți / știți că le-a „împrumutat” de la altcineva. Spune minciuni.	<i>Motivul ar putea fi că are dificultăți în a distinge diferențele dintre corectitudine și incorectitudine sau că vrea să pară dur – etapă prin care trec mulți tineri; în această ultimă situație, trecerea timpului rezolvă problema. Îi este teamă să-și asume consecințele comportamentului său incorect.</i> Sunt de ajutor regulile stricte privind corectitudinea, minciunile și trișatul. Învățați elevii să fie corecți. Discutați despre consecințe. Invitați un polițist simpatic pentru a le vorbi în clasă.
Distruge lucrurile celorlalți.	<i>Motivul ar putea fi invidia.</i> În funcție de situația economică a familiei, vor plăti părinții sau va „plăti” elevul; decideți cum/ când va contribui la recuperarea pierderilor pe care le-a provocat.
Vine murdar la școală	<i>Motivul ar putea fi lipsa facilităților sanitare acasă.</i> Oferiți elevului ocazia să se spele dimineața la școală. Discutați cu părinții și cu asistentul social despre posibilitățile prin care s-ar putea îmbunătăți situația.
Este agitat, își mănâncă unghiile, are ticuri, evită contactul vizual etc.	<i>Motivul ar putea fi că elevul este agitat sau prea anxios.</i> Utilizați metode pentru îmbunătățirea încrederii elevului în propria persoană.

**ANEXA. LISTĂ DE VERIFICARE PENTRU COMPORTAMENTUL ELEVILUI –
EXEMPLU**

Numele elevului:	Școala:
Anul:	Completat de:
Data:	

A. Comportamente la clasă și în pauză	Permanent	Des	Rar
Respectă instrucțiunile date de adulți în timpul pauzelor foarte repede și cu plăcere.			
Respectă regulile clasei/ școlii fără a-i fi reamintite.			
Stă la locul lui și își părăsește locul doar dacă i se permite..			
Ridică mâna înainte să vorbească.- dacă aceasta este regula			
Acceptă părerea profesorului fără a fi nemulțumit. Dacă pune la îndoială o decizie, o abordează în mod adecvat.			
Termină la timp sarcinile			
Respectă regulile școlii în pauze.			
Aplică prompt instrucțiunile profesorului de serviciu.			
Relaționează în mod corespunzător cu colegii în pauze.			
B. Comportament în procesul de predare - învățare	Permanent	Des	Rar
Abordează noile sarcini fără probleme. Manifestă interes și curiozitate față de discuțiile din clasă.			
Participă la sarcini și se concentrează asupra acestora în timpul activităților independente sau cu grupuri mici. Întrerupe activitatea numai pentru a cere ajutorul profesorului.			
Lucrează independent. Încearcă să rezolve singur probleme.			
Cere ajutor când este nevoie.			
Este atent la ceea ce are de făcut și nu își deranjează colegii.			
Termină sarcinile la timp.			
Ascultă și este atent. Respectă instrucțiunile.			
C. Relații cu colegii	Permanent	Des	Rar
Inițiază conversații și activități cu colegii. Răspunde pozitiv când alții îl implică în conversații sau activități.			
Utilizează împreună cu alți colegi echipamente și materiale - când profesorul cere acest lucru. Îi întreabă pe ceilalți dacă are permisiunea de a utiliza lucrurile lor fără a le cere pe un ton poruncitor sau amenințător sau fără a le lua pur-și-simplu.			
Vorbește frumos cu colegii. Evită injuriile, poreclele și ridiculizarea.			
Se joacă și interacționează în mod corespunzător cu ceilalți. Evită agresiunea fizică, nu se implică în bătăi și nici nu provoacă certuri. Încearcă să rezolve neînțelegerile.			
Își asumă un rol de conducere din când în când. Vine cu idei și activități noi și își organizează colegii fără a avea o atitudine autoritară.			

Dezvoltă prietenii. Are un prieten sau prieteni apropiat/apropiați cu care împarte lucruri și se joacă des.			
D. Alte comportamente sociale	Permanent	Des	Rar
Își folosește propriile echipamente și lucruri; nu susține că au fost „împrumutate”, „găsite” sau „schimbate”.			
În general, are reputația de a fi onest. Nu minte sau omite. Recunoaște ori de câte ori greșește.			
Are grijă de lucrurile lui și ale celorlalți. Nu distruge lucrurile și le folosește cu atenție, pentru a nu le uza sau deteriora. Nu risipește materiale.			
Vine curat și îngrijit la școală.			
Manifestă comportamente „agitate” precum rosul unghiilor, scărpinatul în nas, trosnitul degetelor, ticuri etc.			
Stabilește un contact vizual adecvat în timpul conversațiilor, conform convențiilor culturale.			

Care credeți că sunt principalele nevoi de relaționare și dificultăți comportamentale ale acestui elev?

Există strategii pe care le-ați mai utilizat și care s-ar putea dovedi utile și potrivite pentru a răspunde nevoilor acestui elev?

Vă mulțumim pentru sprijin.

Planificarea individualizată a învățării

1. Organizarea diferențiată sau individualizată a curriculumului

Necesitatea de a adapta educația la nevoile individuale a dus la elaborarea a numeroase sisteme de instruire individualizată. Inițial termenul de individualizare se referea numai la instruirea individuală. În prezent termenul a căpătat o altă semnificație. Importantă este acum identificarea **diferențelor** dintre indivizi și nu a individului. Diferențele individuale reflectă întotdeauna nevoile de educație comune ori similare unor grupuri de indivizi. Astfel, când vorbim astăzi de educația diferențiată aceasta include cu necesitate abordarea individualizată a învățării din perspectiva diferențelor dintre elevi.

Diferențierea curriculumului, atât pentru copiii cu cerințe educative speciale/dizabilități cât și pentru cei cu potențial de învățare ridicat se întemeiază pe aceleași premize : sistemul de învățământ se poate adapta unor abilități și trebuințe diferite; aceleași scopuri educaționale pot fi atinse prin mai multe tipuri de programe – programe opționale / adaptate; realizarea țelurilor/scopurilor educaționale este facilitată de selecția și organizarea obiectivelor educaționale conform diferențelor individuale; diferitele trebuințe educaționale pot fi întâmpinate prin oportunități educaționale variate.

Diferențierea curriculară necesită astfel selecționarea sarcinilor de învățare după criteriul maturității intelectuale, ritmul de lucru și nu după criteriul vârstei cronologice.

Ce este organizarea diferențiată sau individualizată a curriculumului ?

Ca modalitate de organizare a conținuturilor aceasta vizează adaptarea procesului instructiv educativ la posibilitățile intelectuale, la interesele cognitive, la ritmul și stilul de învățare al elevului.

Cine beneficiază de diferențiere în educație ?

Toți elevii care participă la procesul de educație beneficiază de diferențiere educațională.

Elevii sunt diferiți pentru că :

- **au abilități diferite ;**
- **au interese diferite ;**
- **au diferite experiențe anterioare de învățare ;**
- **provin din diferite medii sociale ;**

- au diferite comportamente afective (timiditate, emotivitate etc.) ;
- au potențial individual de învățare etc.

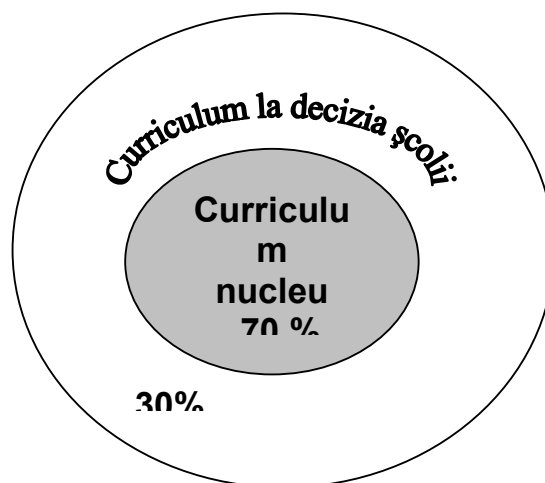
1.1. Forme de organizare diferențiată a curriculumului

1.1.1. Organizarea diferențiată a conținuturilor la nivel de politici școlare

La nivelul învățământului primar și gimnazial , unde se va asimila un trunchi comun de cunoștințe, diferențierea se realizează în special prin extensiunea și profunzimea cunoștințelor propuse spre învățare și mult mai puțin prin natura lor (cu excepția disciplinelor opționale).

La nivelul programelor școlare putem avea astfel :

- curriculum aprofundat – elevi cu interese cognitive normale sau mai reduse (predarea se limitează la 70 % din programă) ;
- curriculum extins – elevi cu interese deosebite și predispoziții aptitudinale înalte (> de 70 % cu predare în același interval de timp).

Curriculum la decizia școlii

1. Curriculum extins – programe incluse în Curriculum Național pentru segmentul de 30% ; este recomandat pentru elevii cu aptitudini și

interese cognitive superioare - forma de diferențiere curriculară este compactizarea, accelerarea și îmbogățirea curriculumului

2. Curriculum nucleu aprofundat – școala nu abordează deloc segmentul

de 30% ; este recomandat în special elevilor cu ritm lent și moderat de

învățare – forma de diferențiere aprofundare exclusivă a curriculumului nucleu.

3. Curriculum elaborat în școală – activități adaptate specificului școlii și al comunității ; este recomandat tuturor elevilor. Se poate propune și pentru categorii speciale de elevi pentru diversificarea activităților și conținuturilor pentru a veni în sprijinul dezvoltării aptitudinilor și intereselor.

Prin curriculum la decizia școli se diversifică :

- disciplinele studiate care să corespundă nevoilor reale ale comunității din care școala face parte ;
- forma de abordare a conținuturilor incluse în curriculum (accentuarea caracterului practic, aplicativ, abordarea integrată a conținuturilor etc.) ;
- valorificarea intereselor și talentelor elevilor pentru anumite domenii ;
- abordarea unor domenii care să asigure elevilor o mai bună inserție pe piața forței de muncă.

În componența ofertei școlare, a curriculumului dezvoltat de școală putem întâlni și curriculum adiacent pentru elevii care întâmpină anumite dificultăți în învățare (programe de sprijin, de recuperare a rămănelor în urmă și completare a lacunelor în cunoștințe – educația remedială), persoane care doresc să-și finalizeze învățământul obligatoriu și/ sau să obțină o calificare (programul „șansa a doua”).

Observație

La nivel liceal organizarea diferențiată a conținuturilor apare chiar la nivelul planurilor de învățământ, concepute diferit (proporția grupelor de discipline, natura disciplinelor opționale etc.), în funcție de profilul liceului (teoretic, vocațional etc.)

1.1.2. Organizarea diferențiată a predării – învățării – evaluării la clasă

Pentru curriculum de bază (curriculum nucleu) diferențierea o realizează cadrul didactic de la clasă (diferențiere în cadrul colectivului de elevi).

Diferențierea ar trebui să fie o practică incluzivă normală în fiecare sală de clasă pentru că :

- **copiii / elevii învață în ritmuri diferite ;**
- **copiii/ elevii au stiluri de învățare diferite;**
- **cadrele didactice trebuie să asigure valorizarea potențialului fiecărui copil / elev ;**
- **experiențele de viață diferite ale copiilor /elevilor presupun adoptarea unor metode de învățare diferite dar și a unor materiale și mijloace didactice diverse.**

De ce unii elevi întâmpină dificultăți în învățarea la clasă :

- **nu au urmat toate etapele în educație (neparcurgerea învățământului preșcolar și intrarea direct în clasa I, abandon școlar sau absenteism crescut) ;**
- **au dificultăți, emoționale, sociale sau de comportament ;**
- **au tulburări senzoriale de auz sau de văz ;**
- **dificultăți de învățare a scris – cititului (dislexia – disgrafia)**
- **au dificultăți perceptiv – motrice (orientare în spațiu și timp, schemă corporală) ;**
- **au dizabilități mentale ;**
- **au dificultăți de vorbire sau de limbaj și comunicare ;**
- **au limba maternă diferită de limba în care se desfășoară procesul de învățământ ;**
- **procesul de predare – învățare – evaluare neadecvat nevoilor educaționale și diferențelor individuale dintre elevi (sarcini prea grele sau prea ușoare, metode neparticipative, timp insuficient dozat, material didactic inadecvat sau insuficient etc.).**

Cum se face diferențierea sau individualizarea curriculară la clasă?

Exsistă numeroase forme și aspecte ale **adaptării curriculumului** la clasă iar adaptarea se manifestă pe diferite nivele de la elevul cu dizabilități până la elevul supradotat.

Direcții de diferențiere realizate de cadrul didactic

- conținuturi ;
- metode de predare ;
- mediu psihologic de învățare (climatul de la clasă) ;
- standarde de performanță și evaluare (descriptori / criteriile de evaluare).

Aspectele diferențierii experienței de învățare din perspectiva elevului

- extensiunea cunoștințelor ;
- profunzimea înțelegerii ;
- ritmul de lucru / de învățare ;
- stilul de învățare (creativ, reproductiv, investigativ etc.).

Schema adaptării curriculumului pentru predarea – învățarea - evaluarea diferențiată și individualizată

Modalități de adaptare a curriculumului realizate de cadrul didactic la clasă

Adaptarea se poate realiza prin :

A. adaptarea conținuturilor

- adaptarea conținuturilor trebuie să aibă în vedere atât aspectul cantitativ (volumul de cunoștințe) cât și aspectul calitativ (procesele cognitive implicate dar și viteza și stilul de învățare al elevilor și conexiunile interdisciplinare) ;
- adaptarea planurilor și programelor școlare la potențialul de învățare al elevului – ex. plan de învățământ adaptat prin alocarea unui număr mai mic de ore la anumite discipline, adaptarea conținuturilor din programa școlară prin aprofundare, extindere, selectarea obiectivelor și derularea unor programe de recuperare și remediare școlară suplimentare etc.)

B. adaptarea proceselor didactice

Procesele didactice trebuie să vizeze specificul proceselor cognitive implicate în învățare (potențialul de dezvoltare) dar și învățarea independentă a elevului. În procesul de predare putem adapta:

- **mărimea și gradul de dificultate al sarcinii** (numărul de sarcini de învățare pe care să le realizeze elevii, tipul de probleme de rezolvat, reguli de rezolvare a sarcinii, modul de realizare al sarcinii – ex. acceptarea răspunsului oral dacă elevul nu reușește în scris etc.);
- **metodele de predare** (metode de învățare prin cooperare, metode activ – participative, jocul didactic etc.);
- **materiale didactice** (materiale didactice intuitive);
- **timpul de lucru alocat** (creșterea sau scăderea timpului de lucru alocat rezolvării unei sarcini);
- **nivelul de sprijin** (asigurarea sprijinului suplimentar pentru unii elevi, de către cadrul didactic de la clasă sau prin cadre didactice de sprijin);

C. adaptarea mediului de învățare – fizic, psihologic, social

Atmosfera de lucru și mediul de învățare trebuie să fie destins, permissive, de susținere și securizare. Trebuie încurajate exprimarea opiniilor, acceptarea și respectarea diferențelor dintre indivizi, interstimularea și comunicarea.

D. adaptarea procesului de evaluare

Parcursul curriculumului are ca finalitate dezvoltarea unor capacități individuale ce se pot exprima prin diverse **proiecte și produse** (scrise, orale, vizuale, kinestezice – proiecte, portofolii etc.). Elevul poate demonstra că a înțeles sau că a rezolvat sarcina prin realizarea de diferite produse iar modalitatea de evaluare poate fi adaptată în funcție de potențialul individual - evaluarea prin probe scrise poate fi înlocuită prin probe orale, demonstrarea cunoștințelor acumulate prin mijloace/activități practice).

Evaluarea trebuie să vizeze identificarea progresului realizat de elev luând ca punct de plecare rezultatele evaluării inițiale (evaluarea individualizată).

1.2. Planificarea individualizată a învățării - instrumente de planificare

1.2.1. Plan Educațional de Intervenție Individualizată

Un plan de intervenție personalizat este un plan scris cu obiective pe termen scurt și lung, elaborat pentru a sprijini învățarea copilului sau nevoile comportamentale. Este un document de lucru pentru toate cadrele didactice.

Ar trebui revizuit de cel puțin două ori pe an.

Planul Educațional de Intervenție Individualizată sprijină educația copiilor/elevilor cu dizabilități / CES și / sau a copiilor/elevilor aflați în dificultate, în funcție de rezultatele evaluării complexe, de nevoile specifice identificate (educaționale, terapeutice, medicale, sociale), orientând intervenția și recuperarea .

Descrierea și explicarea **structurii unui Plan Educațional de Intervenție Individualizată**

1. Domeniul de intervenție

- limbaj și comunicare
- cognitiv
- emoțional
- comportamental
- psihomotor

2. Stabilirea obiectivelor – SMART

3. Stabilirea metodelor și a mijloacelor de realizare (Cum realizez ?)

4. Perioada în care are loc intervenția (când ?)

5. Criterii minimale pentru evaluarea progresului (Ce evaluez ?)

6. Metode și instrumente de evaluare (Cum evaluez ?)

Plan Educațional de Intervenție Individualizată este realizat de:

- cadre didactice (învățători, profesori)
- cadru didactic de sprijin/ itinerant

În colaborare cu :

- părinții copilului / elevului
- specialiști colaboratori /echipa interdisciplinară (logopezi, consilieri școlari, personal medical, etc.)
- copilul /elevul.

Un Plan Educațional de Intervenție Individualizată poate să conțină:

Informații generale:

- informații generale despre copil și familie ;
- Informații despre ruta școlară (grădinițe, școli urmate), școala de proveniență ;
- Informații medicale și alte examinări/evaluări – atașate sau descrise pe scurt
- Decizia de orientarea școlară și argumentele care au determinat luarea deciziei ;
- Informații despre nevoile/dificultățile copilului (în cooperare cu alți factori asigurați-vă că aveți informații despre toate dificultățile /nevoile copilului - educaționale, medicale, terapeutice etc, iar intervenția se va focaliza pe acestea) ;
- Informații despre procesul de predare - învățare – evaluare ;
- Nevoia de terapie sau de alte servicii ;
- Informații despre însoțitor, dacă este disponibil /dacă există ;
- Informații despre cadrul didactic de sprijin / dacă există ;
- Partenerii implicați (modalitatea de cooperare) ;
- Responsabilități și sarcini - intervenția echipei interdisciplinare.

Informații educaționale :

- Evaluare educațională completă / detaliată (evaluarea cunoștințelor și abilităților) ;
- Punctele tari și punctele slabe ale elevilor (potențial și dificultăți întâmpinate) ;
- Obiective pe termen scurt și lung (centrate pe anul în curs) ;
- Strategii de învățare – metode și mijloace didactice (strategii adecvate pentru copil) ;
- Interacțiunea socială (descriere, cum să fie sprijinit pentru a-și dezvolta relațiile sociale – conduita și atitudinile de colaborare, cooperare cu ceilalți elevi – exp. Implicarea în activități de grup și este responsabil cu timpul/ cu prezentarea produsului/distribuirea materialelor etc.) ;
- Curriculum (conținuturi de bază, conținuturi adaptate – exp. Citește un text dar în ritm propriu) ;
- Parteneriate în predare - învățare (cum să asigurăm predarea – învățarea pentru acest copil – echipa implicată : cadrul didactic de la clasă, cadru didactic de sprijin și după caz consilier, logoped) ;

- Evaluarea (ce evaluăm și cât de des) ;
- Monitorizarea (cine și când).

(1.) Domeniul de intervenție

În urma unor evaluări individuale realizate de către cadrele didactice prin analiza unor probe de evaluare, observații sistematice (pot fi utilizate și grile de observare anterior elaborate), asupra :

- comportamentului ;
- situației sociale ;
- deprinderilor și abilităților psihomotrice (orientare spațială și temporală, schema corporală, lateralitate) ;
- dezvoltării emoționale (timiditate, autocontrol emoțional) ;
- dezvoltării cognitive/ intelectuale (nivelul de cunoștințe și abilități)
- limbajului și comunicării (dificultăți de vorbire, comunicarea în limba de predare) ;

se vor identifica astfel dificultățile elevului și domeniul de intervenție educațională.

Se va trece apoi la stabilirea :

Obiective (2)	Metode și mijloace didactice (3)	Perioada de timp (4)	Criterii de evaluare (5)	Metode și instrumente de evaluare (6)

Evaluarea se va realiza prin raportarea rezultatelor semestriale sau anuale la cele obținute / observate inițial dar și printr-o evaluare continuă (evaluarea progresului).

Pentru elaborarea și aplicarea Plan Educațional de Intervenție Individualizată se poate apela la specialiști (profesori logopezi, consilieri școlari, medici etc.).

Realizarea unui plan educațional de intervenție presupune parcurgerea mai multor pași. Există mai multe modalități de a realiza un Plan Educațional de Intervenție Individualizată

dar toate aceste modalități au ca un prim pas comun realizarea unei evaluări individualizate a copilului.

Exemplu – un posibil model de Plan Educațional de Intervenție Individualizată

Informații generale :

Numele elevului : B.P.

Data nașterii : 1997

Psihodiagnostic : deficiență mintală moderată, tulburări de dezvoltare psihomotrică, imaturitate afectivă accentuată, stări de disonanță afectiv – relațională

Starea de sănătate : precară (răceli frecvente), fatigabilitate accentuată, enurezis nocturn,

Recomandarea Comisiei pentru Protecția Copilului : integrare în școala de masă cu servicii educaționale de sprijin și plan educațional de intervenție individualizată ; terapie logopedică și consiliere educațională.

Intervenția : va fi realizată în echipa de caz (învățător, profesor de sprijin, consilier școlar) cu implicarea familiei ca partener cu sarcini precise în programul de după școală.

Consilierul va elabora împreună cu părinții și elevul un plan de activități privind ameliorarea comportamentului emoțional și afectiv.

Învățătorul și profesorul de sprijin, împreună cu părinții și copilul vor stabili obiectivele și activitățile de învățare .

Data de elaborare a planului : septembrie 2006

Informații educaționale :

Comportament cognitiv : nu sunt formate deprinderile de scris – citit dar recunoaște o mare parte din litere, scrie și citește cuvinte monosilabice dar în mod mecanic

Vocabular sărac, posibilități de exprimare reduse, tulburări semantice accentuate

Parțial realizate deprinderile de numerație 1-20

Nu sunt realizate deprinderile de calcul mintal în limita 1-10

Realizează parțial în plan concret adunări și scăderi cu suport intuitiv, în activitățile dirijate de profesorul de sprijin în centrul 0-10

Cunoaște parțial monedele și bancnotele, știe parțial prețul alimentelor de bază

Comportament psihomotric și autonomie personală : schema corporală este realizată relativ slab, deprinderile de igienă personală parțial dezvoltate

Relațiile sociale : conduite și atitudini sociale dominate de imaturitate afectivă și stări contradictorii (stări exagerate de veselie sau de tristețe fără motiv real)

Posibilități relativ bune pentru dezvoltarea atitudinilor de relaționare pozitivă în grup datorită dorinței de a fi împreună cu ceilalți copii ; familia manifestă o atitudine de supraprotecție dar se ocupă de copil,(îl duce /aduce la/de la școală, solicită periodic informații despre evoluția copilului, este receptivă la sugestiile date de factorii educativi din școală, prezentând informații cu privire la comportamentul copilului în familie sau în diferite situații sociale)

Prezintă posibilități relativ bune pentru dezvoltarea deprinderilor de autoservire și a capacității de autonomie socială și personală

Manifestă dorința de a se integra în grup - Motiv de referință pentru :

Din partea colectivului clasei se manifestă în general atitudini de acceptare și de ajutor în realizarea diferitelor sarcini

Capacități și competențe, abilități, puncte slabe, nevoi .

Posibilități bune de comunicare orală, gestual și expresivă

Capacitate bună de învățare a comportamentelor prin imitație

Sociabilitate bună

Dorința de relaționare în grup dar uneori blocată de timiditate exagerată

Lipsa de încredere în sine

Slabă dezvoltare psihomotrică la nivelul schemei corporale

Nevoie de atenție, afecțiune, integrare în grup, de modele comportamentale și de sprijin permanent din partea celorlalți

Obiective pe termen lung :

Dezvoltarea abilităților de scris – citit prin utilizarea unor cuvinte uzuale, a unor texte scurte, cu suport intuitiv (imagistic)

Dezvoltarea abilităților de calcul matematic în centrul 0-20 cu sau fără suport concret

Dezvoltarea psihomotricității generale

Dezvoltarea abilităților de relaționare și a comportamentelor emoționale

Domenii de intervenție recomandate : cognitiv, psihomotor, comportamental

A. Domeniul de intervenție : cognitiv

Obiective pe termen scurt (exemple) :

- să recunoască literele alfabetului român;
- să citească corect cuvinte și propoziții simple;
- să scrie corect cuvinte cu sens și propoziții simple
- să construiască oral și scris un text foarte scurt
- să scrie corect după dictare cuvinte cu sens și propoziții simple;

- să respecte încadrarea în pagină;
- să efectueze adunări și scăderi în centrul 0-10, cu și fără suport intuitiv;
- să rezolve probleme cu o singură operație;
- să respecte pașii în rezolvarea problemelor cu o singură operație;

Metode și mijloace didactice (exemple):

Exerciții și jocuri de dezvoltare a auzului fonematic, de conștientizare a legăturii dintre fonem și grafemul corespunzător (activitățile se pot organiza sub forma de joc)

Exerciții de conștientizare a structurii cuvântului- metoda globală (analiza cuvântului – cuvânt cu sens- despărțire în silabe- identificarea literelor – identificarea sunetelor corespunzătoare – cuvânt cu sens)

Exerciții de identificare a ordinii silabelor în structura cuvintelor (se vor utiliza cuvinte cu sens bisilabice)

Exerciții de exprimare corectă orală și scrisă cu utilizarea unor materiale didactice de suport (fișe de lucru în care cuvintele cu sens scrise să fie însoțite de imaginea concretă a acestora)

Exerciții orale și scrise de identificare a ordinii cuvintelor în propoziție (metoda analitico-sintetică)

Exerciții de încadrare în pagină inițial prin utilizarea unor figuri/desene și apoi a unor cuvinte

Exerciții de scriere după dictare a unor cuvinte cu sens/propoziții simple

Povestiri orale după imagini /exerciții de ordonare a unor imagini pentru identificarea succesiunii evenimentelor și construirea orală a unor propoziții

Exerciții de scris – citit a unor propoziții scurte realizate după imagini (utilizarea unor cuvinte cu sens este obligatorie)

Ordonarea unor propoziții simple pentru a obține un text foarte scurt (după imagini)

Exerciții de calcul (adunări și scăderi în centrul 0-10 cu suport în obiecte și imagini)

Exerciții de calcul mintal(adunări și scăderi în centru 10-10)

Exerciții de identificare a cuvintelor cheie care arată operația care trebuie realizată

(mai mult cu, mai puțin cu)

Rezolvarea de probleme cu o singură operație și cu suport concret

Criterii de evaluare (exemple)

Identifică și recunoaște toate literle

Citește cuvinte cu sens, mono și bisilabice

Citește în ritm propriu propoziții simple formate din 3-4 cuvinte

Scrie cuvinte cu sens (mono și bisilabice) după imagini
Construiește oral propoziții simple, cu și fără suport imagistic
Scrie propoziții simple, cu sprijin din partea profesorului și suport imagistic
Ordonează cuvintele astfel încât să obțină propoziții simple
Ordonează propoziții simple, realizate după imagini, astfel încât să obțină un
text foarte scurt
Construiește oral și scris un text foarte scurt, după imagini și cu sprijin din partea
profesorului
Scrie corect după dictare cuvinte cu sens, mono și bisilabice
Scrie și propoziții simple formate din 3-4 cuvinte
Respectă încadrarea în pagină dar cu suport prin utilizarea caietelor speciale
Efectuează adunări și scăderi în centrul 0-10, cu și fără suport intuitiv
Rezolvă probleme cu o singură operație, adunare - scădere;
Respectă pașii în rezolvarea problemelor cu o singură operație, adunare-scădere.

Metode și instrumente de evaluare

Evaluarea orală va fi preponderentă dar va alterna cu evaluarea scrisă (elevul se poate exprima mai bine oral decât scris).
Îi se va oferi astfel elevului posibilitatea să se exprime oral atunci când sarcina scrisă îi depășește posibilitățile proprii de realizare.
Vor fi utilizate probe orale și probe scrise, fișe de evaluare, observația.
Se va realiza evaluarea continuă prin utilizarea aprecierilor verbale și sublinierea progresului realizat în rezolvarea fiecărei sarcini.
Evaluarea finală va viza atingerea criteriilor minime de progres.

B. Domeniul psihomotor :

Obiective pe termen scurt

- să denumească părțile propriului corp
- să recunoască și să denumească părțile corpului altor persoane
- să recunoască părțile corpului pe o imagine

Metode și mijloace didactice (exemple):

Exerciții și jocuri de mișcare cu utilizarea denumirilor părților corpului
Exerciții de conștientizare a structurii propriului corp pe propria persoană și pe colegi

Jocuri didactice cu utilizarea unor figuri care să ilustreze/imite corpul uman (păpuși, imagini)

Exerciții de analiză și decupare a părților corpului uman (fișe cu imagini)

Exerciții de asamblare a părților corpului uman (părți ale corpului uman decupate care pot fi asamblate sau așezate pe o imagine a corpului uman)

Exerciții și jocuri în perechi "față în față" pentru recunoașterea părților corpului partenerului și conștientizarea „imaginii în oglindă”, stânga – dreapta etc.

Exerciții și jocuri de mișcare pentru conștientizarea poziției părților corpului în mișcare

Exerciții grafice (desen) a părților corpului și a corpului uman cu identificarea și denumirea acestora

Exerciții și jocuri de mișcare cu utilizarea denumirilor părților corpului și utilitatea acestora în realizarea activităților concrete cotidiene (mers, servirea mesei, scris, vorbit etc.)

Criterii de evaluare (exemple)

Identifică și recunoaște toate părțile propriului corp

Identifică și denumește părțile corpului altor persoane

Recunoaște părțile corpului pe o imagine sau mulaj

Desenează și denumește în propriul desen părțile corpului uman

Metode și instrumente de evaluare

Evaluarea orală va fi preponderentă.

I se va oferi astfel elevului posibilitatea să se exprime oral atunci când nu poate desena.

Fișe de evaluare cu imagini care să ilustreze părțile corpului uman.

Fișe cu imaginea corpului uman pe care trebuie să așeze părțile decupate ale corpului uman.

Fișe cu imagini incomplete ale corpului uman (lipsesc unele părți și trebuie completate de elev)

Observația.

C. Domeniul comportamental

Obiective pe termen scurt

- Să reacționeze adecvat la diferite stări sufletești -emoționale
- Să respecte regulile de lucru în grup

Metode și mijloace de realizare (exemple):

Exerciții și jocuri de identificare a diferitelor stări sufletești
Exerciții de recunoaștere a diferitelor stări sufletești exprimate de
figura umană (veselie, tristețe, furie etc.)
Jocuri de asociere a stării sufletești cu modalități de reacție adecvate
Jocuri de grup –prin atribuirea de calități colegilor(se utilizează numai
calități- exp. Colegul meu este...)
Jocuri cu reguli fixe – respectarea regulii în joc este recompensată iar
nerespectarea ei te elimină din joc etc.)
Activități de distribuire de sarcini – cine udă florile, cine are grijă
curățenia în clasă, etc.
Stabilirea regulilor în clasă – trebuie implicat și recompensat
comportamentul pozitiv

Criterii de evaluare (exemple)

Identifică și denumește stările sufletești
Reacționează emoțional adecvat în diferite situații concrete sau
construite
Respectă regulile de lucru în grup cu/fără atenționare sau sprijin din
partea profesorului

Metode și instrumente de evaluare

Evaluarea continuă prin observarea comportamentului la clasă /în grupul
de lucru
Fișe cu imagini care exprimă diferite stări sufletești
Fișe de monitorizare a conduitelor comportamentale zilnice
Evaluarea orală prin apreciere și încurajarea comportamentelor pozitive.

Evaluarea procesului de învățare și a intervențiilor se va realiza în
echipă, cadrul didactic de la clasă, profesor de sprijin împreună cu
părintele și elevul.

Părintele va primi sarcini precise privind modalitatea de
comunicare și organizarea programului zilnic al elevului acasă
astfel:

- ***va asigura un sprijin minim în realizarea sarcinilor școlare***
(încurajarea dezvoltării lucrului individual)
- ***va implica zilnic copilul în situații de viață reale***
(responsabilități precise- face singur curat pe biroul de
lucru, își pune în ordine materialele, își pregătește
ghiozdanul pentru a doua zi etc.; va explica copilului
comportamentele adulților din mediul său de viață- de ce
tata este trist, bunica veselă etc)

- ***va avea sarcini gospodărești în familie pe care el să le poată realiza- ajută la spălatul vaselor, curăță masa la bucătărie etc.***

Întâlnirea tuturor celor implicați va avea loc o dată pe lună.

Obiectivele se vor stabili pentru o perioadă ....

Evaluarea și revizuirea Planului educațional de intervenție se va realiza după maximum 6 luni –februarie 2007.

Programe școlare adaptate

Evaluarea inițială se realizează prin utilizarea unor probe de evaluare privind achiziționarea cunoștințelor școlare (evaluare curriculară).

Evaluarea inițială se realizează în vederea identificării nivelului de cunoștințe al elevului dar fără a avea ca scop clasificarea sau ierarhizarea elevilor (se evită notarea probelor administrate).

Probele de evaluare se pot elabora având ca reper obiectivele de referință propuse de curricula școlară (Curriculum Național) pentru aria curriculară vizată.

Identificarea dificultăților și a lacunelor elevilor conduce la selectarea obiectivelor pe care le propunem, selectarea conținuturilor și a activităților de învățare.

Evaluarea se va realiza plecând de la obiectivele propuse și elaborarea criteriilor de evaluare a acestora.

Prezentarea pașilor necesari în elaborarea programelor școlare adaptate :

- evaluarea curriculară inițială ;
- selectarea obiectivelor pe termen scurt ;
- selectarea conținuturilor curriculare ;
- selectarea activităților de învățare ;
- elaborarea indicatorilor de evaluare.

Adaptarea programelor școlare se realizează de către cadrul didactic de la clasă în colaborare cu cadrul didactic de sprijin / itinerant.

Pentru a realiza o programă școlară adaptată la potențialul elevului este necesar să se identifice dificultățile pe care acesta le are precum și nivelul cunoștințelor școlare (evaluare curriculară inițială). Această identificare a dificultăților cu care elevul se confruntă va constitui primul pas în elaborarea programei școlare – evaluare curriculară inițială. Pentru a se putea realiza o monitorizare a progresului elevului este indicat ca rezultatele evaluării să se consemneze în scris.

Exemplu de grilă de evaluare curriculară inițială Limba Română - fragment

Școala .....

Numele și prenumele elevului

.....

Clasa .....

Anul școlar .....

GRILĂ DE EVALUARE

Limba Română – clasa a II a

Obiective cadru	Obiective referință	Criterii de evaluare	Fișa de lucr u	Evaluare				
				0	N S	S	B	F B

Dezvoltare a capacității de receptare a mesajului oral	Să înțeleagă semnificația globală a mesajului oral	Susține un dialog inițiat de el sau de alți copii	F1					
		Identifică diferite obiecte din mediul școlar și precizează utilitatea lor						
	Să sesizeze intuitiv corectitudinea unei propoziții ascultate	Selectează propoziția corectă dintr-o serie de enunțuri	F2					
		Ordonează logic cuvintele în propoziții						

Se va proceda în continuare la evaluare tuturor obiectivelor cadru și de referință din Curriculum Național pentru disciplina Limba Română de la clasa respectivă.

Elaborarea programei școlare adaptate va viza cu precădere acele obiective unde rezultatele obținute în urma evaluării se situează la un nivel necorespunzător (slab, nesatisfăcător).

Exemplu

Programă școlară adaptată la Limba Română (fragment)

Aria curriculară Limbă și comunicare

Penrtu elevul E.A. din clasa a II a, Școala „Ion Neculce”

Anul școlar 2006-2007

1. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului oral

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	<i>La sfârșitul clasei II elevul va fi capabil :</i>	<i>Pe parcursul clasei a II a se recomandă următoarele activități</i>
1.1.	Să înțeleagă semnificația globală a mesajului oral	- jocuri de executare a unor comenzi orale formulate de învățători și elevi - exerciții pentru demonstrarea înțelegerii mesajului audiat, prin apelarea la alte modalități de redare a acestuia (mimă, desen, etc.) - exerciții de mimă, de sesizare a corespundenței elementelor verbale cu cele non – verbale

		- exerciții de recunoaștere a unor momente din textul audiat, pe baza unor imagini prezentate
1.2.	Să sesizeze intuitiv corectitudinea unei propoziții ascultate	- exerciții de selectare a propoziției corecte din enunțurile realizate de elevi - jocuri de ordonare logică a cuvintelor în propoziții

Programele școlare se adaptează pe un an școlar dar se revizuiesc semestrial.

Evaluarea se realizează în funcție de progresul înregistrat de elev .

Ca și modalitate de realizare se poate proceda la fel și pentru celelalte discipline din planul de învățământ.

Exemplu de grilă de evaluare curriculară inițială Matematică - fragment

GRILĂ DE EVALUARE

Matematică – clasa a II a

Obiective cadru	Obiective referință	Criterii de evaluare	Fișa de lucru	Evaluare				
				0	N S	S	B	F B
Cunoașterea și utilizarea conceptelor specifice matematicii	Să înțeleagă sistemul zecimal de formare a numerelor (din zeci și unități), utilizând obiecte pentru justificări	Descompune numerele în zeci și unitățile din care sunt formate	F1					
	Să scrie, să citească, să compare și să ordoneze numerele naturale de la 0 la 100	Scrie numerele naturale după dictare în contextul 0-100	F2					
		Numără cu pas dat „înainte” și „înapoi” în centrul 0-100						
		Ordonează crescător						

		numerele naturale în concentrul 0-100						
		Ordonează descrescător numerele naturale în concentrul 0-100						
	Să efectueze operații de adunare și de scădere în concentrul 0-30, fără trecere peste ordin	Efectuează operații de adunare în concentrul 0- 30, fără trecere peste ordin	F3					
		Efectuează operații de scădere în concentrul 0- 30, fără trecere peste ordin						

Se va proceda în continuare la evaluare tuturor obiectivelor cadru și de referință din Curriculum Național pentru disciplina și clasa respectivă.

Exemplu

**Programă școlară adaptată la Matematică (fragment)
Aria curriculară Matematică și Științele Naturii
Penrtu elevul E.A. din clasa a II a, Școala „Ion Neculce”
Anul școlar 2006-2007**

1. Cunoașterea și utilizarea conceptelor specifice matematicii

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	<i>La sfârșitul clasei II elevul va fi capabil :</i>	<i>Pe parcursul clasei a II a se recomandă următoarele activități</i>
1.1.	Să înțeleagă sistemul zecimal de formare a numerelor (din zeci și unități), utilizând obiecte pentru justificări	- exerciții de grupare a unor obiecte (bile, bețișoare) - jocuri de numărare cu obiecte în care grupele de câte 10 se înlocuiesc cu un alt obiect - gruparea și regrouparea obiectelor - exerciții de descompunere a numerelor în zecile și unitățile din care sunt formate
1.2.	Să scrie, să citească, să compare și să ordoneze numerele naturale de la 0-50	- exerciții de reprezentare prin obiecte sau desene a numerelor; trecerea de la o formă de reprezentare la alta (din sistemul numeric în reprezentarea obiectuală a numerelor sau desene și

		invers) -exerciții de scriere și citire a numerelor de la 0 la 100 - exerciții de numărare cu pas dat „înainte” și „înapoi”, cu și fără sprijin în obiecte sau desene; exerciții de grupare și regroupare a obiectelor sau desenelor numărate în funcție de „pasul numărării”. - exerciții de comparare și ordonare a grupurilor de obiecte folosind procedee diferite - exerciții de comparare a numerelor folosind diferite reprezentări ale acestora -exerciții de comparare a numerelor folosind algoritmul de comparare
1.3.	Să efectueze operații de adunare și de scădere : - în concentrul 0-30, fără trecere peste ordin	- exerciții de adunare și scădere cu numere naturale de la 0 la 30 fără trecere peste ordin ;verificarea rezultatelor cu ajutorul obiectelor - exerciții de compunere și descompunere a numerelor în sume sau diferențe de numere - exerciții de observare a legăturii dintre adunare și scădere, fără efectuarea probei operației - exerciții de operare cu numere prin calcul mental, folosind sprijin cu obiecte sau desene; exerciții de scriere a acestor operații

Când proiectează o activitate didactică cadrele didactice trebuie să reflecteze asupra următoarelor aspecte :

- **această activitate asigură învățarea diferențiată a tuturor elevilor din clasa mea ?**
- **materialul pe care doresc să-l utilizez este adecvat pentru stilurile de învățare diverse ale elevilor mei ?**
- **cum pot asigura adaptarea sarcinilor pentru copiii care înțeleg repede ?**
- **cum pot adapta sarcinile pentru copiii care au un ritm lent sau care vor întâmpina dificultăți de învățare ?**

- cum pot asigura sprijin suplimentar elevilor care vor întâmpina dificultăți ?
- metodele pe care le voi aplica asigură implicarea tuturor elevilor din clasă ?
- încurajez și apreciez orice progres în învățare al elevilor mei ?

Centrul de Resurse pentru Educație Incluzivă

Introducere :

Pentru a sprijini participarea la educație a tuturor persoanelor din cadrul unei comunități, sistemul de învățământ din România trebuie să treacă printr-un proces de schimbare în sensul îmbunătățirii instituției școlare, a mediului educațional, de combatere a atitudinilor discriminatorii, de adaptare la nevoile elevilor, de dezvoltare a unei școli incluzive.

Abordarea educației incluzive în școală presupune dezvoltarea unor structuri instituționale care să promoveze valorile și practicile educației incluzive, să asigure sprijin în implementarea acestor practici în școlile de masă.

Un suport informațional privind organizarea și dezvoltarea acestor structuri devine astfel absolut necesar (un posibil model de organizare și funcționare a Centrului de Resurse pentru Educația Incluzivă, a Centrului Școlar pentru Educație Incluzivă, a unor școli pilot cu echipă de experți rroma în comunitățile cu populație majoritar rroma), precum și o clarificare a sarcinilor și responsabilităților pe care personalul din aceste instituții trebuie să și le asume.

Subiecte abordate în acest capitol :

- I. Un posibil model de Centru de Resurse pentru Educația Incluzivă (CREI)*
- II. Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă - Transformarea școlilor speciale în Centre școlare pentru educație incluzivă*
- III. Concluzii finale*

I. Un posibil model de Centru de Resurse pentru Educația Incluzivă

Acest model este un model de Centru de resurse pentru Educația Incluzivă. Scopul acestui centru este acela de a promova principiile și valorile educației incluzive și de a oferi sprijin cadrelor didactice,

părinților și copiilor aflați în dificultate pentru a facilita participarea la educație într-un mediu școlar accesibil, deschis și prietenos.

Majoritatea copiilor nu vor avea nevoie de serviciile Centrului de Resurse pentru Educația Incluzivă (CREI) dar cadrele didactice și personalul școlii pot avea.

Centrele de Resurse pentru Educația Incluzivă se pot organiza cu ușurință pentru că au resursa umană formată. Copiii pot beneficia de diferite tipuri de servicii și asistență prin intermediul acestui sistem județean. Centrul de Resurse nu poate avea oricum toți experții de care ar avea nevoie persoanele din grupurile dezavantajate. Autoritățile județene ar trebui să se asigure că există o rețea funcțională internă de experți care să asigure serviciile de care aceștia au nevoie. Echipa specială interdisciplinară poate fi parte a Centrului de Resurse pentru Educația Incluzivă, funcționând în rețea sau poate funcționa în afara centrului. Important este ca toți copiii (copiii romi, copiii cu CES sau copiii din învățământul special) și persoanele care sunt implicate în dezvoltarea acestora) cadre didactice, părinți, specialiști) să poată beneficia de serviciile acesteia atunci când au nevoie.

Serviciile trebuie să fie astfel coordonate încât toate serviciile care intră în sfera de activitate a echipei interdisciplinare să poată fi accesate iar copiii să fie direcționați către serviciul și specialistul adecvat. Mai mult centrul trebuie să centralizeze și să monitorizeze datele referitoare frecvența școlară a elevilor din grupurile defavorizate. În atribuțiile centrului intră și realizarea unei analize a nevoilor de formare și a eventualelor materiale necesare (cursuri, materiale etc.) care pot fi identificate de cadrele didactice itinerante și de profesorii de limba rromanii sau mediatorii școlari (echipa de experți roma), la fel ca și pe cele de la nivelul instituțiilor de învățământ special. Asigurarea sprijinului pentru funcționarea programului “a doua șansă” poate intra deasemenea în atribuțiile departamentului de coordonare (materiale și informații).

Centrele de resurse din toate județele pot fi conectate într-o rețea funcțională astfel încât județele care nu pot oferi servicii educaționale speciale pentru toate tipurile de dizabilități să poată avea acces la specialiști și să poată beneficia de consultanță de specialitate (de exemplu pentru nevăzători și surzi).

Scopul central al CREI este acela de a asigura accesul la informații și “*know-how*”, de a produce materiale educaționale pentru cadrele didactice care lucrează cu copiii din grupurile dezavantajate, de a

organiza cursuri de formare și de a oferi consultanță școlilor prin specialiști cu competențe în diferite domenii de activitate. Acestea nu se pot realiza decât printr-o muncă de echipă și printr-o strânsă colaborare între echipele de experți (CREI, CCD, echipa de experți rroma, Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă – CSEI).

Fiecare școală pilot trebuie să beneficieze de o echipă de experți rroma (mediator școlar și cadru didactic de limba rromani, de istoria și cultura rromilor). CREI trebuie să aibă un tutore al mediatorilor școlari care să-i asiste și să ofere consultanță echipei rroma din școală.

Elaborarea și distribuirea de materiale precum și serviciile educaționale prin cadre didactice itinerante trebuie să fie accesibile pentru toți factorii implicați în educație. Acest tip de servicii trebuie asigurate și de către CSEI. Materialele elaborate de către echipa de specialiști a CSEI pot fi preluate și distribuite de către CREI în toată rețeaua școlară și nu numai.

Servicii furnizate de CREI

Scopul centrului – facilitarea accesului la educație al copiilor din grupurile dezavantajate, sprijin de specialitate și reabilitare prin implicarea comunității

Centrul ca punct de documentare și informare :

- Legislație în domeniul educației
- Regulamente transmise de M.Ed.C.
- Documente oficiale sau materiale informative promovate de centru și aprobate de M.Ed.C./ ISJ
- Materiale informative în domeniul educației incluzive (broșuri, pliante, etc.)
- Cărți de specialitate sau materiale educaționale

Centrul ca furnizor de servicii pentru educația incluzivă :

- Formare în domeniul educației incluzive (în colaborare cu CCD)
- Consultanță de specialitate (învățământul în limbile minorităților naționale, educația copiilor cu dizabilități, acces la educație pentru grupurile dezavantajate)
- Alte servicii speciale (recuperare și terapie)
- Elaborare de materiale specifice

- Cooperare și relaționare / modalități de cooperare interinstituțională, între angajații/personalul centrului, colaboratori

Relații de colaborare, cooperare ale CREI

- Cooperarea CREI – CCD – CSEI – școli pilot
- Cooperare internă între personalul/specialiștii centrului
- Cooperare cu experți externi
- Cooperare externă (în rețea de centre)

Responsabilitățile CREI

- Dezvoltarea unor planuri de dezvoltare instituțională și materiale educaționale în colaborare cu alți parteneri
- Consultanță și consiliere
- Asistență pentru elevi, profesori, părinți, personal didactic și nedidactic etc. din școlile de masă
- Consultanță și consiliere pentru cadre didactice, părinți, elevi/copii cu privire la dezvoltarea unei școli inclusive
- Alte tipuri de servicii de asistență /de sprijin educațional (ă) în funcție de nevoile identificate la nivel județean.

Rolul echipei de experți rroma de la nivelul CREI

CREI trebuie să beneficieze de serviciile unui tutore/coordonator pentru mediatorii școlari. Acesta va susține activitatea mediatorilor școlari în realizarea atribuțiilor ce le revin în școli și comunitate și va asigura cooperarea cu toți factorii implicați în educația elevilor rromi. Mai mult, tutorele mediatorilor școlari trebuie să realizeze o rețea funcțională de colaborare între toți mediatorii de la nivelul județului.

În cazul în care apar probleme pe care grupul local de sprijin sau școala nu le pot rezolva, pentru a ajuta copiii rromi și familiile acestora tutorele va iniția colaborări eficiente cu echipa interdisciplinară a CREI sau alte organizații cu atribuții și activitate în domeniu.

Rolul metodistului responsabil cu școlarizarea elevilor rromi /coordonatorul profesorilor de limba rromani este unul metodologic în structura CREI. Acesta trebuie să lucreze într-o strânsă colaborare cu CCD pentru a susține cursuri de formare pentru cadrele didactice de

limba rromanii dar și pentru cadrele didactice din școlile de masă, în domeniul educației interculturale, istoria și cultura rroma.

O altă sarcină a metodistului pentru școlarizarea elevilor rromi este aceea de a colabora cu cadrele didactice de la clasă pentru accesibilizarea conținuturilor curriculare pentru elevii rromi vorbitori nativ de limba rromani, prin utilizarea unor materiale educaționale în limba rromanii.

În atribuțiile metodistului intră și preocuparea de a oferi informații privind valorile culturii rroma, cultura și istoria rromilor la nivelul instituțiilor școlare prin intermediul comisiilor metodice și cercurilor pedagogice.

Coordonatorul pentru programul “șansa a doua” va asigura sprijinul informațional și metodologic cadrelor didactice care sunt implicate în derularea acestui program. Va furniza informații privind metodologia de organizare și funcționare a acestui program, informații specifice privind educația adulților. În colaborare cu cadrele didactice din școli va avea o evidență clară a problemelor cu care se confruntă persoanele care frecventează aceste cursuri (educaționale, sociale, materiale/ financiare) și în funcție de acestea va iniția colaborări cu CSEI, echipa interdisciplinară a CREI, metodistul responsabil cu școlarizarea elevilor rromi / coordonatorul cadrelor didactice de limba rromani, alte instituții sau factori decizionali.

II. Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă - Transformarea școlilor speciale în Centre Școlare pentru Educație Incluzivă (CSEI)

1. Informații generale

Organizarea școlii /centrului de resurse trebuie să vină în întâmpinarea nevoilor copiilor din grupurile dezavatajate indiferent de ruta școlară și mediul de proveniență. (școli de masă, clase speciale integrate în școlile de masă, clase obișnuite, spitale, etc.)

2. Sarcinile Centrului Școlar în Educație Incluzivă (CSEI)

- Organizarea școlii / centrului astfel încât să vină în întâmpinarea nevoilor tuturor copiilor cu dificultăți indiferent de ruta școlară sau școala de proveniență.

- Asigurarea sprijinului educațional și de specialitate copiilor cu dizabilități / CES în funcție de rezultatele evaluării complexe, de nevoile specifice identificate.
- Elaborarea, monitorizarea și sprijinirea implementării PIP pentru fiecare elev cu CES împreună cu părinții și specialiștii implicați .
- Cooperarea cu alți specialiști pentru a asigura sprijin pentru toate nevoile copiilor (educaționale, medicale, terapeutice, sociale etc).
- Organizarea de cursuri de formare pentru profesori, părinți, personal didactic și nedidactic sau pentru alte persoane care au nevoie de informații și cunoștințe în domeniu.
- Elaborarea, dezvoltarea de materiale educaționale și asigurarea de consultanță de specialitate privind aplicarea acestora, astfel încât să fie sprijinite nevoile individuale de predare – învățare.
- Oferirea de consultanță pentru domenii specifice din curriculum (educația specială a elevilor cu dizabilități / dificultăților de învățare; intervenție și recuperare).
- Accesibilizarea predării – învățării și sprijinirea accesul elevilor la conținuturile curriculare prin metode moderne de învățare.
- Inițierea unor proiecte educaționale în școală și comunitate.
- Asigurarea abilităților și competențelor personalului centrului privind educația permanentă.
- Promovarea valorilor educației permanente prin intermediul personalului și specialiștilor centrului.
- Diseminarea informațiilor referitoare la serviciile oferite în școală și comunitate.
- Cooperarea cu facultățile de profil din universități și M.Ed.C. pentru realizarea de studii /cercetări privind calitatea activităților interne și externe ale centrului, privind nevoile de servicii și intervenție (școală, comunitate).
- Organizarea de rețele informaționale /de cooperare între profesori, alți profesioniști, grupuri de părinți, școli și licee. Centrul de resurse poate fi el însuși o rețea sau poate dezvolta o rețea eficientă de legături/relații de colaborare și cooperare cu diferite organizații și persoane resursă.
- Promovarea cooperării internaționale ca modalitate de informare și formare cu privire la noile abordări, concepte, metodologii etc.

3. Sprijin și protecție socială asigurate prin CSEI

- Centre de zi – personal specializat cu atribuții și responsabilități specifice (pot fi organizate de școală)
- Activități de timp liber
- Transport

- Grupuri de sprijin educațional.

4. Elaborarea și aplicarea Planului de Intervenție Personalizata (PIP)

PIP este realizat de către CSEI și / sau CREI – este absolut necesar pentru planificarea activității /intervenției educaționale.

PIP este un instrument util pentru toate instituțiile și toți partenerii cu atribuții și responsabilități în educație :

- *Consiliul Județean – din punct de vedere administrativ*
- *Inspectoratul Școlar Județean - din punct de vedere administrativ*
- *Școli speciale /centre de resurse – din punct de vedere administrativ și educațional*
- *Școli de masă – din punct de vedere administrativ și educațional*
- *Profesori – din punct de vedere administrativ și educațional*
- *Elevi – educațional / terapeutic- recuperator /medical / social*
- *Părinți – educațional / social*

Pentru a asigura :

- Resurse necesare : umane, materiale și financiare
- Cursuri de formare necesare : conținuturi, grup țintă (profesori, părinți, elevi), materiale
- Servicii specifice necesare : recuperare, terapie, sprijin educațional, facilități, etc.
- Orarul /programul copilului /elevului
- Transport (copii, specialiști, cadre didactice itinerante)
- Utilizarea persoanelor resursă
- Planificarea orarului /intervenției prin specialiști (ehipă interdisciplinară,colaboratori) și profesori itineranți

Planul de Intervenție Personalizata (PIP) este :

- un instrument de evaluare
- un instrument de orientare și decizie
- un instrument educațional
- un instrument de intervenție prin cooperare între factorii implicați
- un instrument cu implicații economice (costuri suplimentare)
- un instrument de planificare între părinți –școală – centrul de resurse – factori de decizie locală / județeană

PIP sprijină educația copiilor cu dizabilități / CES sau a copiilor aflați în dificultate, în funcție de rezultatele evaluării complexe, de nevoile specifice identificate (educaționale, terapeutice, medicale, sociale), orientând intervenția și recuperarea .

PIP este realizat de:

- cadru didactic de sprijin/ itinerant
- cadre didactice (învățători, profesori)

În colaborare cu :

- părinți
- specialiști colaboratori /echipa interdisciplinară (logopezi, consilieri școlari, personal medical, etc.)
- copiii /elevii

Împreună cu părinții și alți specialiștii elaborați, monitorizați și contribuiți la aplicarea PIP pentru fiecare elev cu dizabilități / CES.

Un PIP pentru un elev cu dizabilități/CES trebuie să conțină:

1 .Informații despre următoarele domenii de activitate ale elevului :

- Cognitiv
- Emoțional / comportamental
- Fizic / sensorial
- Dezvoltarea abilităților (autonomiei) sociale în concordanță cu potențialul individual

2. Informații generale:

- informații generale despre copil și familie
- Informații despre ruta școlară (grădinițe, școli urmate), școala de proveniență
- Informații medicale și alte examinări/evaluări – atașate sau descrise pe scurt
- Decizia de orientarea școlară și argumentele care au determinat luarea deciziei (școală specială, școală de masă, recomandări, integrare individuală, clasă specială etc.)

- Informații despre cadrele didactice și colectivul clasei /grupe de elevi/copii
- Informații despre nevoile/dificultățile copilului (în cooperare cu alți factori asigurați-vă că aveți informații despre toate dificultățile /nevoile copilului - educaționale, medicale, terapeutice etc, iar intervenția se va focaliza pe acestea)
- Informații despre predare - învățare
- Nevoia de terapie sau de alte servicii
- Informații despre însoțitor, dacă este disponibil /dacă există
- Informații despre cadrul didactic de sprijin / dacă există
- Partenerii implicați (modalitatea de cooperare)
- Responsabilități și sarcini - intervenția echipei interdisciplinare

3. Informații educaționale :

- Evaluare educațională completă / detaliată
- Punctele tari și punctele slabe ale elevilor (potențial și dificultăți întâmpinate)
- Obiective pe termen scurt și lung (centrate pe anul în curs)
- Strategii de învățare (strategii adecvate pentru copil)
- Interacțiunea socială (descriere, cum să fie sprijinit)
- Curriculum (conținuturi de bază, conținuturi adaptate)
- Parteneriate în predare - învățare (cum să asigurăm predarea – învățarea pentru acest copil)
- Evaluarea (ce evaluăm și cât de des)
- Monitorizarea (cine și când)

Cooperarea și colaborarea specialiștilor CSEI

Dezvoltă parteneriate reale cu CREI, CCD și personalul școlilor, specialiști, organizații cu activitate în domeniu, părinți /familii și oferă o bază informațională consistentă în educația specială pentru a putea depăși problemele cu care se confruntă copiii.

Promovează, încurajează și oferă părinților oportunitatea de a fi implicați în elaborarea, revizuirea, implementarea programelor de învățare și a strategiilor educaționale pentru proprii lor copii. De asemenea conștientizează partenerii implicați în educație asupra beneficiilor pe termen scurt și lung ale parteneriatelor durabile și de succes.

Încurajează comunicarea și cooperarea cu și dintre cadrele didactice /personalul școli, specialiști, părinți, agenții, comunitate și creează un

mediu unde fiecare este ascultat și valorizat și respectă punctele celorlalți de vedere. Răspunde întrebărilor și nevoilor informaționale ale altor școli, asigură expertiză pentru a rezolva eventualele probleme și dificultăți cu care acestea se confruntă.

Colaborează și cooperează eficient cu personalul medical, psihologi, asistenți sociali, terapeuți, și ONG-uri cu activitate în domeniu, asigură promovarea serviciilor de reabilitare și recuperare.

Avantajele cooperării și parteneriatului CSEI :

- Realizarea unor evaluări complexe și utilizarea expertizei și recomandărilor experților /evaluarea complexă interdisciplinară
- Promovarea parteneriatului în organizarea și coordonarea activităților de formare și asigurarea consultanței și tutoriatului
- Evitarea activităților care se suprapun
- Monitorizarea activă a implementării PIP
- Elaborarea de materiale
- Îmbunătățirea metodelor de predare – învățare
- Seminarii /cursuri de formare
- Informații
- Proiecte
- Activități extracurriculare
- Cercetări / studii
- Controlul calității
- Colaborări /parteneriate viitoare
- Grupuri de presiune/ suport
- Distribuie / diseminare de informații
- Promovarea și realizarea unei educații pentru toți

Întrebările la care echipa managerială a școlii trebuie să reflecteze :

- În ce măsură comunitatea locală contribuie la elaborarea curriculumului școlar ?
- În ce măsură părinții și alți membrii ai comunității sunt implicați ca persoane resursă în educație?
- Sunt adulții cu dizabilități implicați în sprijinirea elevilor cu CES din școală ?
- Există cadre didactice/specialiști care să asigure sprijin pentru copiii aflați în dificultate ?

Când vorbim de cooperare și parteneriat nu trebuie să ne gândim că aceasta se poate realiza doar în afara școlii. Cooperarea și colaborarea în interiorul școlii sunt la fel de importante. Scopul relaționării și cooperării de la nivelul școlii este acela de a stimula cooperarea între toate resursele umane competente care cunosc și pot sprijini elevul. În acest mod putem oferi inclusiv elevilor un model de cooperare și inter-relaționare. Este important să stimulăm implicarea și cooperarea profesorilor atunci când progresul elevilor devine motiv de îngrijorare. Cadrele didactice trebuie să lucreze în parteneriat și să-și împartă responsabilitățile pentru a se asigura că toți elevii participă activ la procesul de învățare și beneficiază de oportunități egale de participare la procesul instructiv - educativ. Conducerea școlii trebuie să organizeze întâlniri periodice cu tot personalul școlii pentru o distribuire adecvată a resurselor umane și materiale iar procesul decizional trebuie să fie unul flexibil pentru a răspunde nevoilor în continuă schimbare ale elevilor.

În cooperare cu facultățile de profil din universități și M.Ed.C., Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă poate realiza cercetări /studii asupra calității activităților centrului sau a celor oferite de alte instituții.

Rolul cadrelor didactice din Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă

Pentru cadrele didactice învățarea permanentă este o necesitate !

Profesorul de educație specială / responsabil cu formarea în domeniul educației speciale

lucrează cu :

- elevii care vin pentru recuperare/terapii specifice la CSEI
- profesorii din școlile de masă care au nevoie de consultanță și sprijin profesional în educația specială și se adresează centrului
- părinții care au nevoie de informații și cunoștințe pentru a sprijini învățarea /recuperarea propriilor copii și se adresează centrului
- toate persoanele care se ocupă de copil și au nevoie de consultanță și sprijin din partea centrului.

Cadrul didactic de sprijin și cadrul didactic itinerant:

În anexele care urmează sunt specificate diferențele care există la nivel european între cadrul didactic de sprijin și cadrul didactic itinerant (atribuții și responsabilități).

În organizarea CREI Ministerul Educației și Cercetării a sugerat că poate fi pilotată o asemenea modalitate de organizare a centrului prin utilizarea ambelor tipuri de cadre didactice, atât cadre didactice itinerante cât și cadre didactice de sprijin, cu atribuții și responsabilități specifice. Rezultatele obținute, prin pilotarea programului și utilizarea atât a cadrelor didactice de sprijin cât a cadrelor didactice itinerante, vor sta la baza modificărilor legislative pe care Ministerul Educației și Cercetării preconizează să le realizeze referitor la asigurarea sprijinului educațional prentu copiii cu CES.

Sarcini comune atât pentru cadrul didactic de sprijin cât și pentru cadrul didactic itinerant

1. Distribuie informații

- despre educația elevilor aflați în dificultate
- despre școala lor /CREI/CSEI

2. Lucrează cu :

- elevii care frecventează școlile de masă
- profesorii și elevii de la clasa în care sunt incluși elevii cu dizabilități / CES
- părinții copiilor / comunitatea

Modalități de lucru :

- Deplasări la școala de masă (școala incluzivă)
- Prin adrese sau scrisori
- Asistență periodică oferită elevilor
- Cursuri de formare oferite prin CSEI cadrelor didactice, autorităților locale, spitale etc.
- Participare la comisiile metodice, cercurile pedagogice, sesiuni de comunicări etc. organizate de către școlile de masă / instituții cu activitate în domeniu.

3. Colaborează cu :

- autoritățile școlare
- autoritățile din sistemul de servicii sociale (D.J.A.S.P.C., Serviciul de Evaluare Complexă)
- autoritățile din sistemul medical.

Colaborează cu alți profesioniști / specialiști în domeniu

- specialiștii CREI
- specialiștii din școli sau alte instituții de profil implicate în educația elevilor
- specialiștii din alte centre sau școli speciale.

4. Elaborează materiale didactice /didactice auxiliare sau alte materiale specifice

- grile / probe de evaluare curriculară
- ghiduri privind utilizarea unor metode sau mijloace speciale/specifice
- instrumente de planificare și proiectare individualizată a învățării
- aplică probe.

5. Se implică în organizarea serviciilor oferite de CSEI

- transport (dacă este necesar)
- servicii educaționale de zi (dacă este necesar)
- servirea mesei (dacă este necesar).

6. Inițiază și organizează, cu sprijinul CCD, cursuri de formare

- Elaborează suporturile de curs
- Organizează și susține sesiunile de formare
- Pregătește un plan de formare și monitorizare pentru fiecare cursant
- Susține sesiunile de formare împreună cu alte cadre didactice sau experți
- Realizează evaluarea cadrelor didactice participante la curs împreună cu metodiștii de la C.C.D.

7. Completează și păstrează documentele

- Fișe de observație
- Anamneza
- Evaluări sau probe de evaluare
- Planuri de intervenție individualizate (împreună cu cadrele didactice de la clasă)
- Articole sau rapoarte referitoare la educația copiilor cu dizabilități

8. Alte activități

- Participare la conferințe și seminarii de formare
- Participare la alte activități în domeniu

Sarcini specifice – cadrul didactic de sprijin

- Asigură asistență educațională pentru un număr redus de copii cu dizabilități pe parcursul orelor de curs (cel mult 2 copii cu dizabilități)
- Dezvoltă programe de recuperare psihopedagogică pentru copii cu dizabilități în afara orelor la clasă (în funcție de nevoile elevilor)
- Asigură consultanță și consiliere pentru cadrele didactice de la clasă în care este integrat elevul cu dizabilități
- Elaborează materiale educaționale (fișe de lucru, sarcini diferențiate, fișe de evaluare a progresului etc.) care să sprijine învățarea elevului cu dizabilități
- Cooperează și colaborează cu cadrele didactice de la clasă pentru planificarea și proiectarea activităților didactice (planificarea tipurilor de activități comune, diferențierea sarcinilor, planificarea parcurgerii conținuturilor și selecția acestora) în funcție de nevoile educaționale ale elevului
- Realizează, împreună cu cadrul didactic de la clasă, evaluarea psihopedagogică și evaluarea progresului elevului.

Sarcini specifice – cadrul didactic itinerant

- Asigură asistență educațională pentru elevii nedeplasabili care urmează învățământul la domiciliu (4 elevi)
- Asigură evaluarea psihopedagogică a copiilor cu CES integrați în școlile de masă din zona sa de intervenție
- Asigură consultanță și consiliere cadrelor didactice din învățământul de masă care au la clasă copii cu CES, privind utilizarea unor metode de lucru sau materiale specifice (în funcție de tipul și gradul dizabilității elevului)
- Participă la proiectarea și planificarea activităților didactice pentru copii cu CES integrați în școlile de masă din zona sa de intervenție
- Participă la elaborarea și realizarea materialelor de lucru specifice/diferențiate pentru copii cu CES de care se ocupă

- Aplică probe de evaluare și teste pentru stabilirea potențialului de învățare și a nevoilor educaționale ale copiilor cu CES din școlile aflate în zona sa de intervenție
- Organizează programe de recuperare pe grupe de recuperare pentru elevii cu CES integrați dar care nu înregistrează progres suficient la clasă
- Participă la orientarea școlară și profesională a elevilor de care răspunde, în colaborare cu Serviciul de Evaluare Complexă și Comisia pentru Protecția Copilului.

IV. Concluzii finale

- Conceptul de centru de resurse joacă un rol central pentru scopul și politicile educației incluzive în țările occidentale
- Pentru a stabili o abordare eficientă a incluziunii toate școlile și instituțiile care au ca scop educația trebuie să-și stabilească funcțiile în relație cu elevii din grupurile dezavantajate. Succesul promovării incluziunii este dependent de structurile, cantitatea și calitatea resurselor alocate. Centrul de resurse este una dintre cele mai importante resurse pentru educația incluzivă.
- Centrul de resurse poate funcționa într-o varietate de forme. Nu există un model absolut. Oferirea de servicii specializate este esențială în asigurarea sprijinului pentru educația integrată și facilitarea accesului la educație conform principiului “resursa urmează copilul”.
- Succesul activităților centrului de resurse constă în calitatea serviciilor oferite profesorilor și elevilor din învățământul de masă
- Rolul primordial al centrului de resurse este acela de a oferi informații și sprijin pentru toți profesorii care au la clasă elevi din grupurile dezavantajate

- Prin organizarea unor conferințe, seminarii, elaborarea unor broșuri sau materiale informative și utilizând internetul centrul de resurse poate promova cercetarea și inovația în dezvoltarea practicilor educaționale inter-disciplinare
- Centrul de resurse trebuie să coopereze și să stabilească conexiuni cu toți factorii implicați pentru a evalua calitatea și eficiența propriei performanțe în asigurarea sprijinului elevilor din grupurile dezavantajate sau a elevilor cu CES dar și a părinților și profesorilor
- Centrul de resurse trebuie să fie deschis la idei noi să contribuie la promovarea acestora la nivel local, național și internațional. (HELIOS II / EU 1997)